EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 10.7.2023.
COM(2023) 363 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o ocjeni u kojoj su mjeri države članice poduzele mjere potrebne za usklađivanje s Direktivom (EU) 2019/713 o borbi protiv prijevara i krivotvorenja u vezi s bezgotovinskim sredstvima plaćanja i zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/413/PUP

1. Uvod

Prijevare i krivotvorenje bezgotovinskih sredstava plaćanja kao što su kreditne ili platne kartice izvor su prihoda za organizirani kriminal te služe za financiranje drugih kriminalnih aktivnosti kao što su terorizam, trgovina drogom i trgovina ljudima. Ta kaznena djela uzrokuju znatne gubitke: ukupna vrijednost prijevarnih transakcija upotrebom kartica izdanih u jedinstvenom području plaćanja u eurima (SEPA) iznosila je 1,87 milijardi EUR u 2019.[1] Najveći dio prijevarnih transakcija povezan je s prijevarama u vezi s transakcijama na daljinu: 2019. godine 80 % vrijednosti kartičnih prijevara bilo je posljedica transakcija na daljinu, tj. plaćanja putem interneta, poštom ili telefonom[2]. Prijevare u vezi s transakcijama na daljinu činile su 2019. gubitak u iznosu od 1,50 milijardi EUR, što je 4,3 % više nego prethodne godine[3].

Prisutna je jasna prekogranična dimenzija: Više od polovine ukupne vrijednosti prijevara 2019. bilo je povezano s prekograničnim transakcijama unutar SEPA-e. S geografskog stajališta, domaće transakcije činile su 89 % vrijednosti svih kartičnih transakcija 2019., ali tek 35 % prijevarnih transakcija. Prekogranične transakcije unutar SEPA-e činile su 9 % svih kartičnih transakcija u smislu vrijednosti, ali 51 % prijavljenih prijevara[4].

Kako bi se učinkovito borile protiv tih kaznenih djela, države članice moraju zajednički odrediti koje bi se radnje trebale smatrati prijevarama i krivotvorenjem bezgotovinskih sredstava plaćanja. Trebaju imati i usklađene razine sankcija te operativna sredstva za prijavljivanje kaznenih djela i razmjenu informacija među tijelima. Stoga su Europski parlament i Vijeće 17. travnja 2019. donijeli Direktivu 2019/713 (dalje u tekstu „Direktiva") o borbi protiv prijevara i krivotvorenja u vezi s bezgotovinskim sredstvima plaćanja i zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/413/PUP[5]. Ovim se izvješćem ispunjava zahtjev iz članka 21. Direktive.

1.1. Ciljevi i područje primjene Direktive

Direktivom se nastoji uskladiti kazneno pravo država članica[6] u području prijevara i krivotvorenja u vezi s bezgotovinskim sredstvima plaćanja te unaprijediti suradnja među nadležnim tijelima. Radi toga se Direktivom utvrđuju minimalna pravila o definiranju kaznenih djela i sankcija. Područje primjene Direktive široko je i obuhvaća svaki „zaštićeni uređaj, predmet ili zapis ili njihov[u], kombinacij[u], osim zakonskih sredstava plaćanja, koji jest ili nije u fizičkom obliku, a nositelju ili korisniku omogućuje, samostalno ili u vezi s postupkom, odnosno nizom postupaka, prijenos novca ili novčane vrijednosti, među ostalim s

---

[1] Europska središnja banka, *Seventh report on card fraud* (Sedmo izvješće o kartičnim prijevarama), dostupno na https://www.ecb.europa.eu/pub/cardfraud/html/ecb.cardfraudreport202110~cac4c418e8.en.html

[2] Isto.

[3] Isto.

[4] Isto.

[5] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2019.123.01.0018.01.HRV

[6] U daljnjem tekstu, osim ako je izričito naznačeno drukčije, izraz „države članice" ili „sve države članice" odnosi se na države članice koje obvezuje ta direktiva, tj. sve države članice EU-a osim Danske i Irske, koje nisu sudjelovale u donošenju Direktive u skladu s Protokolom o stajalištu Danske priloženom Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i Protokolom br. 21 o stajalištu Ujedinjene Kraljevine i Irske.

pomoću digitalnih sredstava razmjene", članak 2. točka (a)[7]. Primjerice, mobilna aplikacija za plaćanje u kombinaciji s postupkom autorizacije (npr. PIN) bila bi obuhvaćena tom definicijom. Ona uključuje i virtualne valute, članak 2. točka (d) i članak 6.

U Direktivi su definirana posebna kaznena djela, i to:

- upotreba bezgotovinskih instrumenata plaćanja s ciljem prijevare (članak 3.),
- kaznena djela povezana s upotrebom bezgotovinskih instrumenata plaćanja koji su u fizičkom obliku s ciljem prijevare (članak 4.),
- kaznena djela povezana s upotrebom bezgotovinskih instrumenata plaćanja koji nisu u fizičkom obliku s ciljem prijevare (članak 5.),
- prijevara povezana s informacijskim sustavima (članak 6.),
- nezakonito osiguravanje alata koji se koriste za počinjenje navedenih kaznenih djela (članak 7.).

Osim toga, Direktivom se **kaznena odgovornost proširuje** na fizičke i/ili pravne osobe koje potiču na počinjenje prethodno navedenih kaznenih djela i njihovo pomaganje u počinjenju tih kaznenih djela, kao i na njihove pokušaje počinjenja tih kaznenih djela (članak 8.).

Najniže razine najviših **sankcija** za kaznena djela iz Direktive predviđene su člankom 9.

U člancima koji slijede određuju se minimalni uvjeti za **odgovornost pravnih osoba** (članak 10.) i sankcije, koje uključuju kaznene novčane kazne ili novčane kazne koje nisu kaznene te se navodi popis primjera drugih sankcija koje se mogu primijeniti (članak 11.).

Cilj je članka 12. osigurati da počiniteljima navedenima u Direktivi prijeti kazneni progon za kaznena djela iz članaka od 3. do 8. Direktive. Država članica mora uspostaviti **nadležnost** a) ako je kazneno djelo počinjeno u cijelosti ili djelomično na njezinu državnom području i/ili b) ako je počinitelj njezin državljanin. Drugim riječima, člankom 12. stavkom 1. točkom (a) Direktive utvrđuje se načelo teritorijalnosti, a točkom (b) upućuje se na načelo aktivnog personaliteta.

Člankom 13. stavkom 1. Direktive propisuje se da bi **istražni alati** za istragu i kazneni progon kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. trebali biti djelotvorni, proporcionalni i dostupni osobama, jedinicama i službama koje su za njih odgovorne. Informacije u vezi s kaznenim djelima navedenima u člancima od 3. do 8. trebale bi se bez neopravdane odgode slati tijelima koja ih istražuju ili kazneno gone u skladu s člankom 13. stavkom 2. Direktive.

Kad je riječ o razmjeni informacija, člankom 14. od država članica zahtijeva se da osiguraju dostupnost operativnih nacionalnih **kontaktnih točaka** 24 sata dnevno i sedam dana u tjednu kako bi u roku od osam sati mogle odgovoriti na hitne zahtjeve iz inozemstva.

Nadalje, člankom 15. stavkom 1. Direktive od država članica zahtijeva se da uspostave prikladne kanale za **prijavljivanje kaznenih djela** iz članaka od 3. do 8. nadležnim tijelima bez neopravdane odgode. Posebno se pozivaju financijske institucije da prijave sumnju na prijevaru tijelima kaznenog progona i pravosudnim tijelima (članak 15. stavak 2.). Prijavljivanje je često početna točka kaznene istrage (uvodna izjava 27.).

[7] Svi navedeni članci upućuju na članke Direktive, osim ako je izričito navedeno drukčije.

Naposljetku, članci 16. i 17. Direktive odnose se na **pomoć i potporu žrtvama** i **sprečavanje prijevara**.

1.2. Svrha i metodologija izvješća

Člankom 20. Direktive od država članica zahtijeva se da do 31. svibnja 2021. donesu zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s Direktivom i da o tome obavijeste Komisiju.

Ovim se izvješćem ispunjava zahtjev iz članka 21. Direktive, prema kojem Komisija Europskom parlamentu i Vijeću mora podnijeti izvješće u kojem se procjenjuje u kojoj su mjeri države članice poduzele mjere potrebne za usklađivanje s Direktivom. Ovo prvo izvješće na temelju članka 21. sadržava pregled glavnih mjera za prenošenje koje su poduzele države članice.

Prenošenje Direktive u zakonodavstvo država članica uključivalo je prikupljanje informacija o mjerodavnom zakonodavstvu i upravnim mjerama, njihovu analizu, izradu novih zakonodavnih akata ili, u većini slučajeva, izmjenu postojećih, njihovo donošenje te, naposljetku, podnošenje izvješća Komisiji.

Prije isteka roka za prenošenje (31. svibnja 2021.) devet država članica izvijestilo je Komisiju da je u potpunosti prenijelo Direktivu i priopćilo svoje mjere za prenošenje. Komisija je u srpnju 2021. zbog neizvješćivanja o nacionalnim mjerama za prenošenje pokrenula postupke zbog povrede protiv preostalih 16 država članica: AT, BE, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, IT, LU, LV, MT, PL, PT, RO i SI[8]. Iako je u međuvremenu 15 država članica izvijestilo o svojim mjerama za prenošenje, 30. travnja 2023. u tijeku je još bio postupak zbog povrede protiv BG zbog neizvješćivanja o nacionalnim mjerama za prenošenje[9].

Opis i analiza u nastavku ovog izvješća temelje se na informacijama o nacionalnim mjerama za prenošenje koje su države članice dostavile do 31. siječnja 2023. Obavijesti primljene nakon tog datuma nisu uzete u obzir. U obzir su uzete sve priopćene mjere koje se odnose na nacionalno zakonodavstvo, kao i sudske odluke te, prema potrebi, zajednička pravna teorija. Osim toga, Komisija je tijekom analize stupila u izravan kontakt s državama članicama u situacijama u kojima su dodatne informacije ili pojašnjenja bili primjereni. U analizi su u obzir uzete sve prikupljene informacije.

Osim pitanja utvrđenih u ovom izvješću mogu postojati i dodatne teškoće u prenošenju te druge odredbe koje nisu priopćene Komisiji ili buduće zakonodavne i nezakonodavne promjene. Stoga se ovim izvješćem ne sprečava Komisiju da dodatno ocijeni neke odredbe ni da nastavi podržavati države članice u prenošenju i provedbi Direktive.

[8] Za države članice u ovom se dokumentu primjenjuju kratice u skladu sa sljedećim pravilima: https://publications.europa.eu/code/hr/hr-5000600.htm.

[9] Informacije o odlukama Komisije u postupcima zbog povrede nalaze se na: http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/?lang_code=en.

2. Mjere za prenošenje

2.1. Pravne definicije

U članku 2. navedene su definicije glavnih pojmova upotrijebljenih u Direktivi, i to: bezgotovinski instrument plaćanja; zaštićeni uređaj, predmet ili zapis; digitalno sredstvo razmjene; virtualna valuta; informacijski sustav; računalni podaci; pravna osoba.

Države članice uglavnom su prenosile navedene definicije oslanjajući se na zakone koji su prethodili Direktivi ili su doneseni nakon što je stupila na snagu. U nekim se slučajevima, kad nema odredaba u kojima se posebno navode definicije, kaznena djela prenose u okviru općih odredaba kaznenog zakona koje imaju šire područje primjene, npr. odredbe o krađi. Stoga neizvješćivanje o doslovnom prenošenju definicije ne znači nužno necjelovitost ili neusklađenost.

Osim toga, nekoliko definicija unakrsno upućuje na definicije navedene u drugim direktivama.

a) Bezgotovinski instrumenti plaćanja

Procjena je otkrila barem jedan slučaj nepotpunog prenošenja jer se nije ažurirala definicija navedena u Okvirnoj odluci Vijeća 2001/413/PUP. Ona stoga upućuje samo na instrumente plaćanja koji su u fizičkom obliku i ne obuhvaća „zaštićeni uređaj, predmet ili zapis ili njihovu kombinaciju" kao što je navedeno u definiciji iz Direktive.

b) Zaštićeni uređaj, predmet ili zapis

Nekoliko država članica nije prenijelo ovu definiciju (BG, CZ, EE, ES, FI, HR, LT, NL, PL, PT, RO, SI). To se ne smatra nužno primjerom neusklađenosti jer je, u pravilu, značenje samorazumljivo ili se može zaključiti iz teksta definicije bezgotovinskog instrumenta plaćanja. U nekim zemljama koncept je obrazložen u pripremnim radnjama.

c) Digitalno sredstvo plaćanja i virtualna valuta

Te dvije definicije okosnica su Direktive 2019/713, čiji je glavni cilj bio pronaći rješenje za činjenicu da je Okvirna odluka 2001/413/PUP prestala odražavati trenutačne okolnosti i nije bila prikladna za nove izazove i tehnološka postignuća kao što su virtualne valute i mobilna plaćanja, koje je bilo potrebno uključiti kako bi se osigurao sveobuhvatan odgovor na tu pojavu i uklonile neželjene pravne praznine u kriminalizaciji.

Glavni je problem pri prenošenju u nacionalno pravo obuhvat virtualnih valuta, koje su definirane u članku 2. točki (d) Direktive. Iako sve države članice imaju definiciju elektroničkog novca, često zbog prenošenja Direktive o elektroničkom novcu[10], definicija i obuhvat virtualnog novca nisu uvijek posve jasni.

[10] Direktiva 2009/110/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o osnivanju, obavljanju djelatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za elektronički novac te o izmjeni direktiva 2005/60/EZ i 2006/48/EZ i stavljanju izvan snage Direktive 2000/46/EZ, SL L 267, 10.10.2009.

U Mađarskoj se virtualna valuta smatra imovinom i elektroničkim podacima te može podlijegati oduzimanju imovine i zapljeni. Slično tomu, u Poljskoj virtualna valuta nije definirana u zakonodavstvu i postoji određena razina neizvjesnosti hoće li biti obuhvaćena različitim kaznenim djelima koja su relevantna za prenošenje Direktive, iako neki autori smatraju da bi virtualna valuta mogla biti obuhvaćena odredbama Kaznenog zakona kojima se uređuju kaznena djela povezana s informacijama, nosačima podataka ili informativnim podacima.

Mnoge države članice prenijele su te definicije putem financijskih pravila umjesto kaznenih zakona (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, HR, HU, LT, LU, LV, SI). Međutim, u nekima od navedenih slučajeva ne postoji unakrsno upućivanje na odgovarajuće odredbe u nacionalnom zakonodavstvu kojima se definiraju ta kaznena djela. Naposljetku, u tri države članice (IT, MT, RO) obje su definicije prenesene u kazneni zakon.

d) Informacijski sustav

U članku 2. točki (e) „informacijski sustav" definira se unakrsnim upućivanjem na članak 2. točku (a) Direktive 2013/40/EU. Sve su države članice prenijele definiciju u skladu s Direktivom.

e) Računalni podaci

Računalni podaci definirani su u članku 2. točki (f) unakrsnim upućivanjem na članak 2. točku (b) Direktive 2013/40/EU. Sve su države članice prenijele članak 2. točku (f) u skladu s Direktivom.

f) Pravna osoba

Naposljetku, u članku 2. točki (g) definira se „pravna osoba". Gotovo sve države članice prenijele su taj pojam u svoje zakonodavstvo. Jedina je iznimka Švedska, koja nema definiciju „pravne osobe". „Poduzeće" je najbliži pojam po značenju koji je upotrijebljen pri prenošenju. Taj pojam nije definiran ni u jednom pravnom tekstu ni u doktrini ili sudskoj praksi.

2.2. Posebna kaznena djela

a) Upotreba bezgotovinskih instrumenata plaćanja s ciljem prijevare

Člankom 3. točkom (a) Direktive od država članica zahtijeva se da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale da se upotreba ukradenog ili na drugi način nezakonito prisvojenog ili stečenog bezgotovinskog instrumenta plaćanja s ciljem prijevare, ako je počinjena namjerno, kažnjava kao kazneno djelo.

Članak 3. točku (a) Direktive prenijelo je 25 država članica. Od navedenih 25 država članica, 14 je prenijelo Direktivu putem odredbe koja se posebno odnosi na upotrebu bezgotovinskih instrumenata plaćanja s ciljem prijevare (AT, CY, ES, FI, HU, IT, LT, MT, NL, PT, RO, SE, SI, SK). Preostale države članice upućivale su na općenitija kaznena djela, kao što su prijevara i računalno krivotvorenje ili prijevara povezana sa sredstvima plaćanja, koja nisu ograničena na bezgotovinske instrumente plaćanja (BE, BG, CZ, DE, EE, EL, FR, HR, LU, LV, PL, SE, SK).

U hrvatskom pravu ne upućuje se na upotrebu ukradenih ili na drugi način nezakonito prisvojenih instrumenata plaćanja; u mađarskoj odredbi o prenošenju upućuje se samo na elektroničke bezgotovinske instrumente plaćanja.

U skladu s člankom 3. točkom (b) Direktive države članice dužne su poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da se upotreba krivotvorenog ili falsificiranog bezgotovinskog instrumenta plaćanja s ciljem prijevare, ako je počinjena namjerno, kažnjava kao kazneno djelo.

Članak 3. točka (b) općenito je prenesena u cijelosti.

Kako bi prenijele Direktivu, 15 država članica upućuje na nacionalne odredbe o bezgotovinskim instrumentima plaćanja (AT, CY, DE, EE, ES, FI, HR, HU, IT, LT, MT, NL, PT, RO, SI), a nacionalno zakonodavstvo kojim se Direktiva prenosi u deset država članica obuhvaća općenitija kaznena djela kao što su krađa ili prijevara ili kaznena djela povezana s instrumentima plaćanja, ali ne konkretno bezgotovinskim instrumentima (BE, BG, CZ, EL, FR, LU, LV, PL, SE, SK).

b) Kaznena djela povezana s upotrebom bezgotovinskih instrumenata plaćanja koji su u fizičkom obliku s ciljem prijevare

Člankom 4. Direktive od država članica zahtijeva se da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale da se namjerno počinjene radnje navedene u točkama predmetnog članka kažnjavaju kao kazneno djelo. Točke uključuju krađu ili drugo nezakonito prisvajanje bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku (a), krivotvorenje ili falsificiranje bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku s ciljem prijevare (b), posjedovanje ukradenog ili na drugi način nezakonito prisvojenog ili krivotvorenog ili falsificiranog bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku radi upotrebe s ciljem prijevare (c), nabavu za sebe ili druge, uključujući primanje, prisvajanje, kupnju, prijenos, uvoz, izvoz, prodaju, prijevoz ili distribuciju ukradenog, krivotvorenog ili falsificiranog bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku radi upotrebe s ciljem prijevare (d).

Iako se čini da je članak 4. prenesen više ili manje doslovno, u nekoliko je slučajeva prenošenje u nacionalno pravo upitno s obzirom na konkretnu nabavu za sebe ili druge ukradenog, krivotvorenog ili falsificiranog bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku radi upotrebe s ciljem prijevare.

c) Kaznena djela povezana s upotrebom bezgotovinskih instrumenata plaćanja koji nisu u fizičkom obliku s ciljem prijevare

Člankom 5. Direktive kriminaliziraju se postupanja povezana s upotrebom bezgotovinskih instrumenata plaćanja koji nisu u fizičkom obliku s ciljem prijevare. Analiza je pokazala kako taj članak nije uzrokovao poteškoće pri prenošenju. U većini slučajeva nacionalne odredbe primjenjuju se na bezgotovinske instrumente plaćanja koji jesu i one koji nisu u fizičkom obliku. Otprilike polovina država članica prenijela je članak 5. Direktive putem općenitijih odredaba (BE, BG, DE, EE, FI, HR, FR, LV, PL, SE, SK), a više od polovine prenijelo ga je odredbom koja se posebno odnosi na upotrebu bezgotovinskih instrumenata plaćanja s ciljem prijevare (AT, CY, CZ, EL, ES, HU, IT, LT, LU, NL, PT, RO, SI).

d) Prijevara povezana s informacijskim sustavima

U skladu s člankom 6. Direktive države članice obvezne su osigurati da se namjerna provedba ili uzrokovanje prijenosa novca, novčane vrijednosti ili virtualnih valuta i time uzrokovanje nezakonitog gubitka imovine za drugu osobu u svrhu stjecanja nezakonite koristi za počinitelja ili treću stranu, kažnjava kao kazneno djelo ako je počinjeno bespravnim sprečavanjem ili ometanjem funkcioniranja informacijskog sustava (članak 6. točka (a)) ili bespravnim uvođenjem, izmjenom, brisanjem, prijenosom ili prikrivanjem računalnih podataka (članak 6. točka (b)). Sve su države članice prenijele članak 6.

e) Alati koji se koriste za počinjenje kaznenih djela

Člankom 7. Direktive od država članica zahtijeva se da poduzmu potrebne mjere kako bi osigurale da se kao kazneno djelo kažnjava proizvodnja, nabava za sebe ili druge ili stavljanje na raspolaganje uređaja ili instrumenta, računalnih podataka ili bilo kojih drugih sredstava prvenstveno osmišljenih ili posebno prilagođenih kako bi se počinilo bilo koje od kaznenih djela iz članka 4. točaka (a) i (b), članka 5. točaka (a) i (b) ili članka 6., barem kad su počinjeni s namjerom da se ta sredstva iskoriste.

Velika većina država članica prenijela je članak 7. Direktive (AT, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, HR, IT, LT, LV, NL, RO, SE, SI, SK).

Šest država prenijelo je članak 7. Direktive putem odredaba koje unakrsno upućuju na šire odredbe o općenitim kaznenim djelima kao što je krađa ili financijskim instrumentima i sredstvima plaćanja (BG, FI, FR, LV, SE, SK). Sedamnaest država prenijelo ga je putem posebne odredbe o alatima koji se koriste za počinjenje raznih kaznenih djela iz Direktive u vezi s bezgotovinskim instrumentima plaćanja koji jesu ili nisu u fizičkom obliku (AT, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, HR, HU, IT, LT, LU, MT, NL, PL, RO, SI).

Pet država članica imalo je poteškoća pri prenošenju (BE, BG, HU, PL, PT).

2.3. Opća pravila za predmetna kaznena djela

a) Poticanje, pomaganje i pokušaj

U skladu s člankom 8. stavkom 1. Direktive države članice moraju osigurati da se poticanje na kazneno djelo ili pomaganje u kaznenom djelu iz članaka od 3. do 7. kažnjava kao kazneno djelo.

Sve su države članice prenijele tu odredbu. Velika većina država članica prenijela je Direktivu putem postojećeg članka o poticanju i pomaganju općenito (AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK). Međutim, dvije države članice odlučile su donijeti novu odredbu, koja se primjenjuje samo u kontekstu kaznenih djela iz Direktive (CY, MT).

Člankom 8. stavkom 2. prvom rečenicom Direktive od država članica zahtijeva se da osiguraju da se pokušaj počinjenja kaznenog djela iz članka 3., članka 4. točke (a), (b) ili (d), članka 5. točke (a) ili (b) ili članka 6. kažnjava kao kazneno djelo. Čini se da su sve države članice u cijelosti prenijele tu odredbu, osim Belgije, Luksemburga i Slovenije.

Tu je opet većina država članica prenijela Direktivu putem postojeće odredbe koja se primjenjuje na pokušaj općenito (AT, BG, CZ, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LV, NL, PL, PT, SE, SK). Ostale su je uključile u posebnu mjeru za prenošenje (CY, DE, FI, MT, RO).

Države članice također moraju osigurati da se barem pokušaj nabave nezakonito stečenog, krivotvorenog ili falsificiranog bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji nije u fizičkom obliku za sebe ili druge s ciljem prijevare (članak 5. točka (d)) kažnjava kao kazneno djelo (članak 8. stavak 2. druga rečenica).

Procjena je otkrila da kriminalizacija pokušaja može podlijegati ograničenjima koja nisu predviđena u Direktivi u dvije države članice (HR, SI).

Ostale države članice prenijele su relevantne odredbe Direktive. Učinile su to putem članka o pokušaju općenito (AT, BE, BG, CZ, IT, EE, EL, ES, FR, HU, LT, LU, LV, NL, PL, PT, SE, SK) ili putem posebne mjere za prenošenje (CY, DE, FI, MT, RO).

b) Kazne

Člankom 9. propisuje se da se kaznena djela iz članaka od 3. do 8. kažnjavaju učinkovitim, proporcionalnim i odvraćajućim kaznenim sankcijama i navode se maksimalne kazne zatvora za različita kaznena djela.

Iako su države članice u pravilu prenijele članak 9. Direktive, procjenom su utvrđene moguće poteškoće u vezi s područjem primjene definicije u odnosu na članak 9. stavak 2. u Hrvatskoj i članak 9. stavak 6. u Belgiji, Češkoj, Hrvatskoj i Mađarskoj.

Usporedba kazni koje su odredile države članice za različita kaznena djela složena je jer su kaznena djela obuhvaćena i općim i posebnim odredbama. Kad su prenosile Direktivu putem odredaba o općim kaznenim djelima, države članice oslanjale su se na nekoliko nacionalnih odredaba za kriminalizaciju pojedinih radnji koje Direktiva zabranjuje. To dovodi do više maksimalnih kazni koje se primjenjuju na pojedino kazneno djelo i time se podrazumijeva da stvarna maksimalna kazna ovisi o svakom zasebnom slučaju, o pristupu sudova i nacionalnim propisima o usporednim kaznama. Primjerice, u Poljskoj je pravilo da jedna radnja može činiti samo jedno kazneno djelo. Ako postupanje ima obilježja dviju ili više odredaba kaznenog prava, sud mora odabrati jedno kazneno djelo. Suprotno tomu, u Bugarskoj u slučajevima u kojima se posebnim dijelom Kaznenog zakona predviđa izricanje dviju ili više usporednih kazni za određeno kazneno djelo, sud je dužan odrediti razmjer svake kazne na način da se zbroj uskladi s općim ciljevima kazne.

Nadalje, odredbe mogu sadržavati otegotne okolnosti koje mogu povećati gornju granicu i dovesti do većih kazni. Maksimalna kazna stoga ovisi o načinu na koji je kazneno djelo počinjeno. Primjerice, općom odredbom o pronevjeri u Hrvatskoj propisuje se maksimalna kazna zatvora u trajanju do pet godina. Međutim, ako počinitelj upotrijebi silu, maksimalna kazna iznosi deset godina, a ako mu radnja donese znatnu materijalnu korist, počinitelju prijeti kazna zatvora u trajanju do 12 godina. U Njemačkoj se falsificiranje bezgotovinskog instrumenta plaćanja koji je u fizičkom obliku kažnjava maksimalnom kaznom zatvora u trajanju do pet godina. Međutim, ako počinitelj počini radnju u komercijalne svrhe, maksimalna kazna bit će u trajanju do deset godina.

Procjena je također otkrila da su pragovi u domaćem zakonodavstvu u većini slučajeva stroži od onih koji su utvrđeni Direktivom. Razlika može biti velika: krivotvorenje novca kažnjava se kaznom zatvora u trajanju do 15 godina u Bugarskoj i Luksemburgu, a do 25 godina u Poljskoj. Samo u dvije države članice predviđene su jednake (ili vrlo slične) maksimalne kazne kao što su one utvrđene Direktivom (AT, MT).

c) Odgovornost pravnih osoba

Procjena je pokazala da je 16 država članica prenijelo članak 10. Direktive putem postojećih općih odredaba u svojim kaznenim zakonima (AT, CZ, BE, BG, DE, EE, ES, FR, HR, HU, LU, LV, NL, PT, RO, SE), a devet država članica prenijelo ga je putem zakona koji se posebno odnosi na odgovornost pravnih osoba u kontekstu Direktive (CY, EL, FI, IT, LT, MT, PL, SI, SK).

d) Sankcije za pravne osobe

Člankom 11. Direktive od država članica zahtijeva se da i za pravne osobe uspostave učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije, koje uključuju kaznene novčane kazne ili novčane kazne koje nisu kaznene. Sve države članice utvrdile su takve sankcije.

U skladu s člankom 11. države članice imaju mogućnost uključiti i druge posebne sankcije za pravne osobe, kao što je ukidanje prava na javne naknade ili sudski nalog za likvidaciju. Šest država članica uopće nije iskoristilo mogućnost iz članka 11. Direktive (AT, BG, EE, FI, NL, SE). Preostalih 19 država prenijelo je članak 11. u cijelosti ili djelomično (BE, CY, CZ, DE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, PL, PT, RO, SI, SK).

e) Nadležnost

Ovaj članak, kojim se države članice obvezuju uspostaviti nadležnost za kaznena djela počinjena na njihovu državnom području ili koja je počinio njihov državljanin, prenosi se putem općih odredaba nacionalnog kaznenog zakona ili zakona o kaznenom postupku u svim državama članicama. Stoga su načela teritorijalnosti i aktivnog personaliteta u općoj primjeni te nisu posebno utvrđena za kaznena djela koja su uređena ovom Direktivom. Osim toga, Cipar je također prenio članak 12. u nacionalni Zakon o borbi protiv prijevara i krivotvorenja u vezi s bezgotovinskim sredstvima plaćanja, a Portugal u Zakon o kibernetičkom kriminalu.

Sve su države članice prenijele članak 12. stavak 1. točke (a) i (b).

Članak 12. stavak 3. omogućuje državama članicama da uspostave nadležnost za kazneno djelo iz članaka od 3. do 8. Direktive počinjeno izvan njihova državnog područja ako, među ostalim, (a) počinitelj ima uobičajeno boravište na njihovu državnom području; (b) kazneno djelo počinjeno je u korist pravne osobe s poslovnim nastanom na njihovu državnom području; ili c) kazneno djelo počinjeno je protiv jednog od njihovih državljana ili osobe koja ima uobičajeno boravište na njihovu državnom području. Četrnaest država članica (BE, CY, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, LT, LV, MT, NL, SE, SK) iskoristilo je mogućnost navedenu u članku 12. stavku 3. točki (a), 12 država članica (BE, CY, CZ, EL, FI, LV, MT, NL, PL, PT, SI, SK) prenijelo je članak 12. stavak 3. točku (b), a 16 država članica (AT, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, FI, FR, HR, HU, LV, MT, RO, SE, SI) proširilo je svoju nadležnost u skladu s člankom 12. stavkom 3. točkom (c). Kad je riječ o točki (c), u Bugarskoj, Njemačkoj, Estoniji, Mađarskoj, Rumunjskoj i Sloveniji nadležnost se uspostavlja nad kaznenim djelom koje je počinjeno izvan njihova državnog područja ako je počinjeno (samo) protiv jednog od njihovih državljana, izostavljajući osobe s uobičajenim boravištem. Austrija predviđa kazneni progon u okviru austrijskog kaznenopravnog sustava za kaznena djela koja su počinjena izvan državnog područja ako su počinitelj i žrtva Austrijanci. Cipar, Češka, Grčka, Finska, Latvija i Malta iskoristili su sve tri neobvezne odredbe iz članka 12. stavka 3.

2.4. Operativna pitanja

a) Djelotvorne istrage i suradnja

U svim državama članicama istražni alati za istragu i kazneni progon kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. nisu izričito uključeni u zakonodavstvo kojim se prenosi Direktiva, nego u općenitije zakonodavstvo, kao što su zakoni o kaznenom postupku. U pravilu je mogućnost upotrebe alata za istragu u određenom slučaju povezana sa sankcijom za predmetno kazneno djelo, stoga su, kao što je nagoviješteno u odredbi Direktive, alati za istragu koji se upotrebljavaju za borbu protiv organiziranog kriminala ili u drugim slučajevima teških kaznenih djela dostupni i za istragu i kazneni progon kaznenih dijela iz ove Direktive. Iznimna narav nekih alata za istragu i potreba za razmjernošću u odnosu na kazneno djelo najčešće su uključeni u relevantne zakonske odredbe i/ili u ustav.

Informacije u vezi s kaznenim djelima navedenima u člancima od 3. do 8. trebale bi se bez neopravdane odgode slati tijelima koja ih istražuju ili kazneno gone u skladu s člankom 13. stavkom 2. Direktive. Drugim riječima, tijela kaznenog progona i druga nadležna tijela trebala bi imati pravodobni pristup relevantnim informacijama kako bi istražila i kazneno gonila kaznena djela iz ove Direktive (uvodna izjava 22.). Zakonom o kaznenom postupku često se predviđaju razni sustavi za prijavljivanje kako bi se kaznena djela (u smislu članaka od 3. do 8. Direktive) mogla učinkovito i brzo prijaviti. Ti sustavi za prijavljivanje uključuju: dužnost prijavljivanja javnih i upravnih tijela, sustav za prijavljivanje nepravilnosti, postupak za pritužbe, obvezu pružatelja platnih usluga za prijavljivanje ozbiljnih operativnih ili sigurnosnih incidenata i pravo privatnih osoba da prijavljuju incidente. Nadalje, konkretnijim zakonima može se osigurati da se sigurnosni incidenti prijavljuju relevantnim nadležnim tijelima što prije (uključujući prijave teških kaznenih djela, kao što su neovlašteno stjecanje, krivotvorenje i izmjena sredstva plaćanja). O takvim zakonima izvijestili su Austrija, Češka, Litva, Finska, Malta i Portugal.

Uvjet da bi se informacije trebale slati relevantnim tijelima bez neopravdane odgode najčešće se ne prenosi izričito.

b) Razmjena informacija

Razmjena informacija među nacionalnim tijelima kaznenog progona za potrebe istrage i kaznenog progona kaznenih djela, uključujući ona iz članaka od 3. do 8. Direktive, može se olakšati operativnim kontaktnim točkama (uvodna izjava 26.). Člankom 14. stavkom 1. prvom rečenicom Direktive osigurava se da države članice doista uspostave te kontaktne točke i osiguraju njihovu dostupnost 24 sata dnevno sedam dana u tjednu. Nadalje, u skladu s drugom rečenicom države članice obvezne su uspostaviti postupke kako bi se, u slučaju hitnih zahtjeva za pomoć, ti zahtjevi hitno riješili i kako bi se u roku od osam sati od primitka moglo barem naznačiti hoće li se odgovoriti na zahtjev i oblik tog odgovora te procijenjeno vrijeme u kojem će on biti poslan.

Sljedeće države članice odlučile su iskoristiti postojeću operativnu kontaktnu točku za potrebe opisane u ovoj Direktivi: AT, BE, CY, EE, EL, ES, FR, HU, IT, LT, LV, NL, PL, PT, SE.

U tablici 1 nalazi se pregled uspostavljenih kontaktnih točaka. Za Bugarsku, Češku, Luksemburg, Sloveniju i Hrvatsku nisu utvrđene kontaktne točke.

Tablica 1 Operativne kontaktne točke

DČ	Kontaktna točka	DČ	Kontaktna točka
AT	Savezni ured kriminalističke policije	**EE**	Ministarstvo pravosuđa
BE	Uprava policije za operativno informiranje	**FI**	Nacionalni ured za obavještajne poslove
BG	Nije primjenjivo	**FR**	Odjel za međunarodne odnose Središnje uprave pravosudne policije
CY	Ciparska policija	**HR**	Nije primjenjivo
CZ	Nije primjenjivo	**HU**	Centar za međunarodnu suradnju u kaznenim pitanjima (NEBEK)
DE	16 ureda državne kriminalističke policije i jedan ured savezne kriminalističke policije – središnje kontaktne točke za kibernetički kriminal	**MT**	Malteška policija
EL	Grčka policija (Odjel za međunarodnu policijsku suradnju)	**ES**	Odjel za koordinaciju u hitnim slučajevima
IT	Ured za međunarodne operacije Službe za međunarodnu policijsku suradnju	**NL**	Nacionalni centar za međunarodnu pravnu pomoć (LIRC)
LT	Drugi odjel Ureda za upravljanje snagama Policijske uprave u okviru Ministarstva unutarnjih poslova Republike Litve i Odjel za međunarodne odnose Ureda litavske kriminalističke policije	**PL**	Ravnateljstvo glavne policijske uprave
LV	Nacionalna policija	**PT**	Kriminalistička policija
RO	Odjel za tužiteljstvo i kaznenu istragu Ureda glavnog državnog odvjetnika	**SE**	Policijska uprava
SI	Nije primjenjivo	**SK**	Ured kriminalističke policije Ravnateljstva policije Slovačke Republike

Članak 14. stavak 1. drugu rečenicu Direktive praktično je provelo nekoliko država članica. Informacije o postupcima koji se primjenjuju na hitne zahtjeve nisu se mogle pronaći za sljedeće države: BE, BG, CZ, LV, RO, FR, HR, LU, NL, PL, SE, SK.

c) Prijavljivanje kaznenih djela

Države članice također su obvezne osigurati dostupnost prikladnih kanala za prijavljivanje. Takvi kanali za prijavljivanje sumnji na prijevaru ili općenito svih mogućih kaznenih djela mogu se utvrditi u zakonodavnim aktima. Države članice često propisuju prijavljivanje kaznenog djela kao obvezu za određene kategorije (fizičkih i pravnih) osoba (u velikoj mjeri u skladu s člankom 15. stavkom 2.), dok se žrtvama i drugim prisutnim osobama nudi mogućnost (ali ne i obveza) prijavljivanja. Te zakonske odredbe u pravilu se dopunjuju praktičnom provedbom.

U svim državama članicama pisane ili usmene prijave mogu se podnijeti policiji i/ili pravosudnim tijelima. Osim toga, neke države članice osigurale su dodatne kanale za prijavljivanje:

austrijskim kaznenim pravom predviđaju se razni sustavi za prijavljivanje kako bi se kaznena djela u smislu članaka od 3. do 8. Direktive mogla učinkovito i brzo prijaviti: 1. dužnost prijavljivanja javnih i upravnih tijela; 2. sustav za prijavljivanje nepravilnosti Ureda javnog tužitelja za gospodarske poslove i korupciju; 3. sustav za prijavljivanje nepravilnosti Agencije za nadzor financijskog tržišta; i 4. obveza pružatelja platnih usluga za prijavljivanje ozbiljnih operativnih ili sigurnosnih incidenata. U Saveznom uredu kriminalističke policije uspostavljen je poseban ured za prijavljivanje kibernetičkog kriminala. Osim toga, Savezno ministarstvo unutarnjih poslova surađuje sa Saveznom gospodarskom komorom. Kao posljedica toga, u tijeku su različite kampanje i šalju se promidžbene poruke poštom kako bi se građani motivirali i potaknuli da prijave odgovarajuće kršenje zakona.

U Belgiji Ministarstvo gospodarstva upravlja jedinstvenom kontaktnom točkom za žrtve različitih vrsta prijevara i obmana. Osim toga, zakonski je uspostavljen kanal za prijavu nepravilnosti koji je Agencija za financijske usluge i tržišta kapitala učinila dostupnim za sve pritužbe povezane s kreditnim ili investicijskim proizvodima i uslugama.

U Cipru su Ciparska policija, Središnja banka Cipra i nacionalno tijelo za mrežnu i informacijsku sigurnost zakonodavnom mjerom imenovani nadležnim nacionalnim tijelima odgovornima za uspostavljanje odgovarajućih kanala za prijavljivanje i komunikaciju.

U Češkoj državna tijela imaju obvezu prijave u skladu s kaznenim pravom.

Obveznici u Njemačkoj dužni su prijaviti sumnjive transakcije bez neopravdane odgode. Osim toga, na saveznoj razini donesene su nezakonodavne mjere, kao što je institucionalizirano javno-privatno partnerstvo u svrhu otkrivanja, sprečavanja, istraživanja ili kaznenog progona kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. Direktive te platforma za razmjenu informacija.

Uz opće kanale za prijavljivanje u Grčkoj, grčka vlada uspostavila je internetsku državnu službu kojoj građani mogu izravno podnijeti pritužbu na kaznena djela koja se počine na internetu. Usto, kreditne institucije i drugi pružatelji platnih usluga moraju obavijestiti Grčku središnju banku (koja ima nadležnost u vezi s takvim pritužbama) o svakom slučaju prijevare odmah čim doznaju za njega.

Osim općih kanala za prijavljivanje kaznenih djela u Španjolskoj, Španjolska središnja banka osigurala je kanal za prijavljivanje u suradnji s Nacionalnim zavodom za kibernetičku sigurnost.

Talijansko zakonodavstvo osigurava pravodobnost u komunikaciji pravosudne policije s javnim tužiteljem o vijestima o kaznenom djelu, koje doznaju na vlastitu inicijativu ili putem pritužbe ili tužbe. Razmjena informacija potiče se i putem digitalnih platformi.

Litva ima više kanala za prijavljivanje kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. Direktive i omogućuje prijavljivanje putem internetske stranice (portal ePolicija), telefonskog broja za opće hitne slučajeve 112, osobno, e-poštom, SMS porukom i mobilnom aplikacijom ePolicija te drugim automatskim načinima prijavljivanja. Pružatelji platnih usluga, financijske institucije i drugi obveznici, Litavska središnja banka i Istražna služba za financijski kriminal obvezni su obavijestiti nadležna tijela kaznenog progona o opravdanim sumnjama u kriminalne i/ili druge nezakonite radnje.

U Luksemburgu su dostupne internetske stranice na kojima se objašnjava kako prijaviti prijevare. Komisija za nadzor financijskog sektora utvrdila je smjernice za otkrivanje financijskih prijevara, ali isto tako zahtijeva da sve ustanove pod njezinim nadzorom što prije prijave svaku prijevaru i incident povezan s vanjskim računalnim napadima.

U Rumunjskoj javni službenici i osobe na rukovodećim položajima u javnim tijelima, osobe koje obavljaju usluge od javnog interesa i osobe koje djeluju u tijelima za kontrolu i nadzor imaju obvezu prijavljivanja.

U Sloveniji su sva državna tijela i organizacije u javnom sektoru dužni prijaviti kazneno djelo.

Platforma Perceval u Francuskoj, koja je uspostavljena pravnim aktom, omogućuje žrtvama prijavu prijevara i krivotvorenja povezanih s bankovnim karticama. Slična platforma postoji i za prijavu kibernetičkog kriminala. Nadalje, sankcije se primjenjuju na svaku (fizičku ili pravnu) osobu koja izravnim djelovanjem ne spriječi kazneno djelo, što je dovelo do opće obveze prijavljivanja.

U Mađarskoj je obveza prijavljivanja kaznenog djela propisana samo za članove nadležnih tijela, javne službenike i zakonski propisana strukovna tijela. Mađarska narodna banka na svojim internetskim stranicama u obliku mišljenja potiče financijske institucije da prijave sumnju na prijevaru.

U Malti nacionalna kontaktna točka potiče, ponajprije financijske institucije, na prijavljivanje sumnje na prijevaru i krivotvorenje bezgotovinskih sredstava plaćanja.

Osim zakonski uspostavljenog kanala za prijavljivanje nepravilnosti u Portugalu je dostupan sustav za prijavljivanje kibernetičkog kriminala „jednim klikom”, u kojem je moguće otvoriti poveznicu koja odmah otvara e-poruku upućenu nadležnim tijelima.

U Švedskoj se određena kaznena djela, kao što su prijevare kreditnim karticama, mogu prijaviti i s pomoću e-usluge Policijske uprave. Također, dionici u bankarskim i financijskim djelatnostima obvezni su Policijskoj upravi prijaviti sumnjive aktivnosti povezane s mogućim slučajevima pranja novca ili financiranja terorizma ili imovinu koja na drugi način proizlazi iz kaznenog djela. Osim toga, postoji dijalog između bankarskih i financijskih operacija i Nacionalnog centra Policijske uprave za borbu protiv prijevara.

U Slovačkoj je zakonskim odredbama utvrđena obveza (i postupci) javnih tijela i drugih pravnih osoba da pravodobno prijave kaznena djela tijelima kaznenog progona. Obveznici i osobito banke obvezni su prijavljivati i pranje novca.

S druge strane, u Nizozemskoj i Poljskoj za članak 15. Direktive primjenjuju se nezakonodavne mjere. Telefonske linije i internetske stranice nizozemske policije predstavljaju odgovarajući kanal za prijavljivanje prijevara koje uključuju bezgotovinske instrumente plaćanja nadležnim tijelima. Nadalje, nizozemska vlada obvezala se poticati financijske institucije i druge pravne osobe da prijave svaku sumnju u prijevaru. Poduzeto je vidljivo, primjerice, iz postojanja prijamnog odjela za financijske prijevare, koji se nalazi u svim policijskim jedinicama u Nizozemskoj. Osim toga, četiri velike banke i izdavatelj kartica ICS Cards potpisali su sporazum s policijom o zajedničkoj borbi protiv (bankarskih) prijevara i krađe identiteta (*phishing*). U Poljskoj sve policijske jedinice prihvaćaju prijave kaznenih djela 24 sata dnevno sedam dana u tjednu. Dodatno, zbog naravi kaznenih djela počinjenih upotrebom računalne tehnologije moguće se izravno obratiti specijalnoj organizacijskoj jedinici Ravnateljstva policije. Nadalje, kako bi se osigurala najbrža moguća suradnja s bankarskim sektorom, uspostavljen je kanal za suradnju Ureda za borbu protiv kibernetičkog kriminala Ravnateljstva policije i Centra za sigurnost banaka Poljske udruge banaka.

Bugarska, Estonija i Hrvatska nisu prenijele članak 15. stavak 2. Direktive.

2.5. Potpora žrtvama i sprečavanje

a) Pomoć i potpora žrtvama

Pomoć i potpora pravnim i fizičkim osobama čiji su osobni podaci zloupotrijebljeni osigurane su člankom 16. stavkom 1. Direktive. Takve mjere trebale bi obuhvaćati: (a) davanje konkretnih informacija i savjeta o zaštiti od negativnih posljedica takvih kaznenih djela i (b) pružanje popisa posebnih institucija zaduženih za različite aspekte kaznenih djela krađe identiteta i za potporu žrtvama.

Isto tako, pravnim osobama koje su žrtve kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. ove Direktive treba se osigurati pristup informacijama o (a) postupku podnošenja pritužbi, (b) pravu na primanje informacija o predmetu, (c) dostupnim postupcima za podnošenje pritužbi ako nadležno tijelo ne poštuje prava žrtve tijekom kaznenog postupka i (d) podacima za kontakt za potrebe komunikacije o predmetu (članak 16. stavak 3. Direktive).

Zakoni o kaznenom postupku većine država članica sadržavaju odredbe o žrtvama i njihovim pravima, uključujući neke posebne odredbe o pravima žrtava na informacije i pomoć tijekom postupka, pravo na savjetovanje i pravo na pritužbu. Poseban zakon kojim se prenosi Direktiva često dopunjuje ono što je utvrđeno zakonom o kaznenom postupku. Pravne osobe u pravilu se uređuju zasebnim zakonskim odredbama u zakonu o kaznenom postupku ili drugdje. Dodatno, za pomoć i potporu žrtvama kaznenih djela iz članaka od 3. do 8. Direktive dostupne su različite informativne kampanje, letci, posebne internetske stranice, okružnice itd. To je slučaj u Austriji, Belgiji (u pogledu članka 16. stavka 1.), Cipru, Češkoj, Njemačkoj, Italiji, Litvi, Luksemburgu (u pogledu članka 16. stavka 1.), Latviji (u pogledu članka 16. stavka 3.), Rumunjskoj, Sloveniji (u pogledu članka 16. stavka 3.), Estoniji, Finskoj (u pogledu članka 16. stavka 1.), Francuskoj (u pogledu članka 16. stavka 1.), Hrvatskoj, Mađarskoj, Nizozemskoj, Poljskoj (u pogledu članka 16. stavka 3.), Portugalu, Švedskoj i Slovačkoj. Osim Malte nijedna od država članica nije doslovno ili gotovo doslovno prenijela članak 16. stavak 1. i/ili članak 16. stavak 3. Direktive.

Popis akreditiranih savjetovališta koja pružaju pomoć žrtvama kako je navedeno u članku 16. stavku 1. točki (b) Direktive u pravilu je dostupan na internetu, pa se provodi u praksi.

b) Sprečavanje

Člankom 17. o sprečavanju od država članica zahtijeva se da poduzmu odgovarajuće mjere, npr. informativne kampanje i kampanje za širenje svijesti te istraživačke i obrazovne programe. Ovaj odjeljak temelji se na procjeni informacija koje su države članice dostavile Komisiji te internetskom istraživanju javno dostupnih izvora kako bi se istražilo postojanje preventivnih mjera. Kao što je opisano u tablici 2 u nastavku, ondje gdje su preventivne mjere utvrđene, one se u pravilu odnose na kibernetički kriminal i internetske prijevare. Međutim, u nekim državama iznose se i informacije o sprečavanju prijevara, što u pravilu čini policija.

Tablica 2 Preventivne mjere

DČ	Mjere
AT	Savezna policija redovito na svojim internetskim stranicama i društvenim mrežama objavljuje informacije o načinima kako se zaštititi od prijevara. Suradnja s dionicima kao što je Gospodarska komora podržava se i provodi u okviru projekata e-trgovine.
BE	Razne internetske stranice sa savjetima/materijalima za informiranje, kao one koje objavljuje Belgijski centar za kibernetičku sigurnost (CCB). Određena suradnja s dionicima utvrđena je internetskom pretragom, npr. organizacije koje predstavljaju financijski sektor surađivale su s uredom javnog tužitelja u Bruxellesu (*parquet*) radi osmišljavanja materijala za informiranje.
BG	Kampanju za borbu protiv „financijskih mula" u Bugarskoj koja je započela 2021. pokrenula je Udruga banaka, koja ju je provodila zajedno s Glavnom upravom za borbu protiv organiziranog kriminala i uredom tužitelja. Glavna uprava pokrenula je i kampanju protiv krađe identiteta (*phishing*).
CY	Pododjel za kibernetički kriminal policije na svojim internetskim stranicama objavljuje informacije i savjete o problemima kao što su digitalne prijevare te informacije o nadolazećim događanjima, npr. informativnim kampanjama. Primjer je informativna kampanja o informacijskoj sigurnosti koju je provela policija, Središnja banka, Udruga banaka i Nadzorno tijelo za digitalnu sigurnost.
DE	Savezna policija (BKA) na svojim internetskim stranicama nudi pregled mjera namijenjenih institucionaliziranom javno-privatnom partnerstvu radi otkrivanja, sprečavanja, istraživanja ili kaznenog progona kaznenih djela obuhvaćenih Direktivom, npr. partnerstvu između Saveznog ureda kriminalističke policije (BKA), Saveznog ureda za informacijsku sigurnost (BSI) i udruženja financijskih institucija i društava iz sektora sigurnosti informacijske tehnologije German Competence Centre against Cyber Crime e.V. (G4C). Savezna policija pokrenula je i konferenciju o kibernetičkom kriminalitetu „Cybercrime Conference C³", platformu za razmjenu informacija između predstavnika nadležnih tijela, gospodarstva, znanosti i politike. G4C također priprema informativne brošure i osposobljavanje. Naposljetku, Savezna policija sudjeluje i u preventivnim mjerama u području kibernetičkog kriminaliteta na razini saveznih pokrajina, a na nacionalnoj razini umrežena je s drugim policijskim i nepolicijskim nadležnim tijelima i organizacijama (dionicima) i jača suradnju, osobito u području aktualnih tema.
FR	Ministarstvo unutarnjih poslova objavljuje informacije o sprječavanju kibernetičkih incidenata. Dostupne platforme za prijavljivanje kibernetičkog kriminala uključuju i preventivne poruke te Službu za informacije i komunikaciju Nacionalne policije (SICoP). Drugi primjeri uključuju smjernice koje je izdala Francuska središnja banka ili vodič za sprječavanje prijevara koji je objavila Nacionalna radna skupina za borbu protiv prijevara, kojima se grupiraju različita upravna tijela i tijela kaznenog progona.
EL	Odjel za kibernetički kriminal i Ravnateljstvo policije vrlo su aktivni u informiranju javnosti, podizanju svijesti građana i smanjivanju rizika od toga da postanu žrtve prijevare televizijskim kampanjama, edukativnim govorima i internetskim informacijama.
ES	Španjolski Nacionalni zavod za kibernetičku sigurnost i Porezna uprava na svojim internetskim stranicama objavljuju bitne informacije za sprečavanje krađe identiteta (*phishing*), ucjenjivačkog softvera (*ransomware*) itd. u poslovnim okruženjima.
HR	Ministarstvo unutarnjih poslova objavljuje informacije na internetu o internetskim prijevarama i vodi kanal na YouTubeu koji se bavi „Prijevarama i računalnom sigurnosti" i sadržava videozapise o kibernetičkim prijevarama.
IT	Ministarstvo financija, koje ima zadaću spriječiti prijevare povezane sa sredstvima plaćanja, već promiče niz inicijativa na lokalnoj razini u suradnji s lokalnim nadležnim tijelima i sustavom

	sveučilišta, organizira seminare i radionice namijenjene kategorijama koje su uključene u krivotvorenje novca, uključujući građane.
LT	Informacije o sprečavanju mogu se pronaći na internetskim stranicama Regulatornog tijela za komunikacije u vezi s internetskim prijevarama i na internetskim stranicama policije o najčešćim oblicima kibernetičkih prijevara. Osim toga, jedan je od ciljeva Nacionalne strategije za borbu protiv kibernetičkog kriminala učinkovitije sprečavanje kibernetičkog kriminala i veća kontrola nad njime, ponajprije razvijanjem učinkovite suradnje između tijela kaznenog progona i drugih dionika.
LV	Komisija za financijsko tržište i tržište kapitala razvila je razne internetske alate za davanje informacija i savjeta o financijskoj sigurnosti i problemima prijevara. Osim toga, u suradnji s Državnom policijom i Centrom za zaštitu prava potrošača organizirane su razne kampanje.
NL	Uspostavljene su mjere, kao što je „Fraudehelpdesk" (telefonska linija za pružanje savjeta o prijevarama), organizacija koju subvencionira nizozemska vlada. Ako se prijevarne radnje mogu prijaviti, Fraudehelpdesk čini dio zaklade SAFECIN stichting (Zaklada za borbu protiv financijskog i gospodarskog kriminala u Nizozemskoj (SAFECIN)), u koju je uključena država.
SE	Održava se dijalog između bankarskih i financijskih operacija i Nacionalnog centra Policijske uprave za borbu protiv prijevara (NBC). Osim toga Nacionalni centar za borbu protiv prijevara surađuje s, primjerice, dionicima u e-trgovini, također radi suzbijanja kriminala. U tim kontaktima ističe se važnost prijavljivanja prijevara policiji.

Za deset država članica (CZ, EE, FI, HU, MT, PL, PT, RO, SI, SK) nisu pronađene informacije o odgovarajućim preventivnim mjerama i praktičnoj provedbi iako u Malti i Rumunjskoj zakonodavstvo uzima u obzir tu obvezu, vjerno odražavajući tekst Direktive.

3. Zaključak i daljnji koraci

Direktiva je dovela do znatnog napretka u usklađivanju kriminalizacije prijevara i krivotvorenja u vezi s bezgotovinskim sredstvima plaćanja u svim državama članicama, čime se olakšava prekogranična suradnja među tijelima kaznenog progona koja istražuju tu vrstu kaznenih djela. Države članice izmijenile su svoje kaznene zakone i ostalo mjerodavno zakonodavstvo, pojednostavnile su postupke i uspostavile ili unaprijedile sustave suradnje. Komisija uvažava znatne napore koje su države članice uložile u prenošenje Direktive.

Međutim, i dalje ima prostora za ostvarivanje punog potencijala Direktive potpunom provedbom svih njezinih odredaba u državama članicama. Dosadašnja analiza upućuje na to da glavna poboljšanja koja su države članice ostvarile uključuju članak 2. točku (d), u kojoj se navodi definicija virtualne valute, članak 7. o kaznenim djelima koja su povezana s alatima koji se koriste za počinjenje kaznenih djela i članak 8. stavak 2. o pokušaju počinjenja, članak 9. stavak 6. o kaznama za fizičke osobe ako se kazneno djelo počini u okviru zločinačke organizacije, članak 14. o razmjeni informacija i članak 16. o pomoći i potpori žrtvama.

Komisija će i dalje podupirati države članice u provedbi Direktive. Naime, 2023. objavit će se poseban poziv na podnošenje prijedloga.

Komisija je predana osiguravanju da se prenošenje završi u cijelom EU-u i da se odredbe pravilno primijene. To uključuje praćenje usklađenosti nacionalnih mjera s odgovarajućim odredbama Direktive. Komisija će prema potrebi primijeniti svoje provedbene ovlasti koje su joj dodijeljene ugovorima tako što će pokrenuti postupke zbog povrede.